

JAARVERSLAG

2021

STADSARCHIEF MECHELEN

Hof van Habsburg, Nokerstraat 2, 2800 Mechelen

www.stadsarchiefmechelen.be

www.facebook.com/stadsarchiefmechelen

1 Inleiding

Of 2021 de annalen zal ingaan als het ‘annus horribilis’ van het Stadsarchief is wellicht nog niet uitgemaakt, maar collega’s, vrijwilligers, bezoekers en andere betrokkenen zullen het met me eens zijn dat dit een erg moeilijk jaar is geweest. De dubbele beproeving van een Coronacrisis en een ingrijpende renovatiewerf bleek vormde een stevige uitdaging. Een archiefinstelling draaiende te houden terwijl grote delen van je gebouw als een bouwwerf in gebruik is, bleek niet altijd even eenvoudig. De zoektocht naar voldoende werkplekken en raadpleegruimte, de ‘gaten’ in het personeelsbestand door uitvallende medewerkers, het voortdurende gevecht tegen het stof, enz. enz. leidden ons ertoe om tal van geplande initiatieven en ook de fysieke leeszaalwerking gedurende langere periodes noodgedwongen stil te leggen. Alle sluitingsperiodes samengeteld was onze leeszaal meer dan een half jaar gesloten, wat wellicht de langstduurende episode in zijn soort sinds de Tweede Wereldoorlog was.

En toch waren er de nodige grote en kleine succesjes: zodra het even kon, gingen de vrijwilligers met hun aanstekelijk enthousiasme aan de slag en naarmate de maanden vorderden, kon het stof teruggedrongen worden en kreeg het gebouw zijn nieuwe, aan de 21ste eeuw aangepaste vorm. Gebouw, collecties en gebruikers konden er weer tegen. De renovatiewerken zorgden voor een merkelijke verbetering van de klimaatomstandigheden in de depots en van het comfort in de publieksruimtes. Deze versterking van de ‘buitenshil’ van het gebouw zal ons hopelijk ook in staat stellen om ons gebouw en onze waardevolle erfgoedcollecties beter te beschermen tegen de gevolgen van de extreme veranderingen die de klimaatveranderingen met zich meebrengen. Wat de digitale infrastructuur van het Stadsarchief aangaat: ook daar gaan we verder met de noodzakelijke vernieuwingen. Achter de schermen werd duchtig gewerkt aan nieuwe instrumenten zoals het nieuwe archiefbeheerssysteem, waarvan we in 2022 stilaan de vruchten hopen te plukken. Ondertussen werd ook de regionalisering van digitaal aangeboden archiefbronnen flink doorgezet en konden we de databank “Genealogische Bronnen Rivierenland” boven de doopvont houden. We mochten daarbij de archiefcollega’s van Lier, Duffel en Willebroek verwelkomen. De stevige inspanningen, die alle partners achter schermen leverden, kenden al snel het nodige succes bij het publiek. De bezoekerscijfers van deze, maar ook van de andere websites van het Stadsarchief, kenden een flinke stijging waardoor de grens van 100.000 bezoeken dit jaar ruim overschreden werd.

2 PUBLIEKSWERKING

2.1 Leeszaalwerking - openingsuren

De leeszaal (1ste verdieping) is open op:

dinsdag en donderdag van 8.30 tot 12u. en van 13 tot 17u.

woensdag van 8.30 tot 12u. en van 13 tot 19u.

zaterdag van 8.30 tot 12u.

Opmerking: deze openingsuren gelden voor de reguliere werking.

Dit jaar werd de leeszaalwerking regelmatig beperkt en/of volledig opgeschort. Zie ook hieronder.

2.2 Bezoekerscijfers leeszaalen en websites

	2018	2019	2020	2021
Leeszaalwerking				
Aantal bezoeken leeszaalen	1.058	938	434	152
Aantal aanvragen voor raadpleging van documenten en boeken (1)	6.363	3.610	1.449	596
Bezoeken websites				
Website Stadsarchief	21.166	25.100	27.900	31.800
Website Regionale Beeldbank	24.616	22.191	29.586	31.976
Website Genealogische Bronnen Mechelen (na 1 april: Genealogische Bronnen Rivierenland)	23.190	28.500	35.300	49.200
Website Archiefbank Mechelen	5.250	4.381	2.648	3.621
Totaal bezoeken websites	74.222	80.072	99.434	116.597
Aantal volgers facebookpagina	1.312	1.804	2.115	2.375

- (1) Heeft betrekking op aanvragen van stukken via leeszaalformulieren. Elke aanvraag kan betrekking hebben op 1 tot 5 aangevraagde stukken. Het aantal stukken, geraadpleegd via de digitale bestanden en de databanken beschikbaar in de leeszaal, wordt hier niet meegerekend.

2.3 Specifieke informatieverstrekking aan het publiek

	2018	2019	2020	2021
Genealogische opzoeken - niet betalend (< 15 min. opzoektijd)	46	36	33	66
Genealogische opzoeken - betalend (> 15 min. opzoektijd)	0	1	0	0
Genealogische opzoeken voor dienst begraafplaatsen	24	58	58	17
Milieuvergunningen – aantal aanvragen informatie (particulieren/diensten)	92	83	53	20
Bouwvergunningen - aantal aanvragen raadpleging (periode vóór 1962) (particulieren/diensten)	175	132	145	196

2.4 leeszaalwerking in 2021: verstoring én vernieuwing

Door een combinatie van Coronamaatregelen en de renovatiewerken in het gebouw werd de toegang tot de openbare leeszaal dit jaar - zelfs nog meer dan in 2020 - gedurende langere periodes ingeperkt of volledig opgeschort:

- 26/11/2020 -16/02/2021: volledig gesloten was door een combinatie van Coronamaatregelen en dakwerken (met asbestverwijdering)
- 17/02/2021 – 27/05/2021: op afspraak toegankelijk was op dinsdag, woensdag en donderdag, met een maximale aanwezigheid van 3 personen op hetzelfde moment
- 28/05/2021 – 08/11/2021: volledig gesloten was/zal zijn door een combinatie van Coronamaatregelen en renovatiewerken (vervanging ramen + ontruiming en opkuis werf)
- Vanaf 08/11/2021: op afspraak toegankelijk was op dinsdag, woensdag, donderdag en zaterdag, met een maximale aanwezigheid van 3 personen op hetzelfde moment

Vanaf 15 oktober 2020 werd het gebouw volledig afgesloten voor publiek en medewerkers, hetgeen zo bleef tot half februari 2021. Naast de verstrengde Coronamaatregelen had dit vooral te maken met de in 2020 opgestarte werken aan het gebouw. De in deze fase uitgevoerde dakwerken omvatten de verwijdering van asbestleien hetgeen een potentieel gezondheidsrisico inhield voor alle aanwezigen. Werfleiding en veiligheidscoördinator besloten daarop tot een volledige ontruiming van het gebouw. Bezoekers en personeel konden het gebouw niet meer betreden. Tijdens de daarop volgende korte tussenperiodes in het voor- en najaar was gedurende drie, later vier dagen per week een beperkt aantal bezoekers op afspraak welkom in de leeszaal. In de maanden juni-oktober volgde een tweede sluitingsperiode door een combinatie van Coronamaatregelen en renovatiewerken (vervanging ramen). Tijdens deze moeilijke periode zette het Stadsarchief volop in op digitale dienstverlening: het publiek werd zoveel mogelijk doorverwezen naar onze bestaande databanken en waar mogelijk verrichtten de archiefmedewerkers maatwerk voor bezoekers via scanning-on-demand.

2.5 Regionale Beeldbank

Zoals vorig jaar stond een scanronde voor de partners van de Regionale Beeldbank op het programma. De circa 700 stuks die gedigitaliseerd werden, waren afkomstig uit de collecties van het Aartsbisschoppelijk Archief Mechelen-Brussel en het groentemuseum 't GROM en de heemkundige kring "Erf en Heem", beiden uit Sint-Katelijne-Waver. De partnerinstellingen hadden de voorbereidingen al grotendeels afgerond maar door diverse Coronagerelateerde omstandigheden kon de firma Iguana pas in het najaar van 2021 de digitalisering van deze collecties opnemen. Nadien volgden nog nabewerkingen en controles. De opname van beelden en data in de databank van de beeldbank is ingepland voor het volgende jaar.

Ondertussen maakten ook de medewerkers van het Stadsarchief uit de eigen iconografische collecties een te digitaliseren selectie klaar van 2280 stuks. Het grootste deel, circa 1700 stuks, bestond uit glasnegatieven afkomstig uit het beeldarchief van persfotograaf Leon Van Baelen (°1901- + 1982). Ook hier traden vertragingen op en konden de originele stukken pas in december 2021 door het betrokken digitaliseringsbedrijf GMS opgehaald worden.

Naast de voorbereidingen voor de bovenstaande scanrondes werd de nodige aandacht besteed aan de herwerking en uniformisering van de metadata in de Beeldbank. Op initiatief van de Erfgoedcel, medepartener in de beeldbankwerking, bestudeerde projectmedewerkster Annelies Looverie de velden 'vervaardiger' en materiële vormen' en deed daarvoor voorstellen ter verbetering.

Tenslotte werd Regionale Beeldbank verrijkt met een kleine, maar kwalitatief sterke collectie foto's uit het midden van de 20ste eeuw waarop onder meer de drukte van de groentenmarkt aan de Zandpoortvest te zien is. Deze zwart-witfoto's werden overgedragen door de stedelijke dienst Vastgoedbeheer en werden in opdracht van de dienst Markten gemaakt door de bekende persfotograaf Leon Van Baelen. (zoektip: gebruik zoekterm 'vastgoedbeheer' in <https://www.regionalebeeldbank.be>.)

Qua dienstverlening ondersteunde het Stadsarchief via de beeldbank ook dit jaar tal van lokale, regionale en (inter)nationale initiatieven door beeldmateriaal en bijhorende informatie aan te leveren. In totaal werden zo'n 573 beelden geleverd aan externen, voornamelijk kosteloos daar waar het kleinschalige en/of non-profit activiteiten betrof, die zich situeerden in de sectoren van het erfgoed, kunsten, monumentenzorg, heemkunde, wetenschappelijk onderzoek, enz. Op regelmatige basis werden onder meer foto's bezorgd aan Sam Van Clemen, journalist bij de Gazet van Antwerpen en voor de digitale nieuwsbrief van de buurtwerking Heihoek. Ook in 2021 kon het aanbod van de beeldbank op een groeiende belangstelling rekenen. De raadpleegcijfers stegen van bijna 30.000 naar een kleine 32.000 bezoeken/jaar.

*Drukke aan de Groentenmarkt aan de Zandpoortvest, circa 1950.
Collectie dienst Markten, foto door Leon Van Baelen.*

2.6 Erfgoedvrijwilligerswerking

De vrijwilligerswerking stond dit jaar noodgedwongen op een laag pitje. Slechts in bepaalde periodes konden op beperkte schaal de vrijwilligers aan de slag. Een teamuitstap was evenmin haalbaar in 2021, maar het Stadsarchief toonde zich van zijn gulle kant en zorgde voor een aan huis geleverd nieuwjaarscadeau: alle vrijwilligers kregen een boekenbon en een Mechelbon.

Het Stadsarchief kan rekenen op 13 vaste vrijwilligers die vaak al een hele tijd verbonden zijn met onze werking. Jammer genoeg moesten we dit jaar afscheid nemen van één van onze 'oudgedienden': op 24 augustus 2021 overleed Willy Hendrickx (*Walem, 1947). Hij was één van de medestichters van De Ware Vrienden van het Archief. Hij was bij de eerste enthousiastelingen die op vraag van het Stadsarchief deel-

namen aan het project voor de ontsluiting van de Mechelse parochieregisters. Vooral het digitaliseren van registers, om ze te kunnen ontsluiten voor het brede publiek, had al zijn aandacht. Ondanks zijn wankelende gezondheid, die hem de laatste jaren verhinderde om regelmatig het Stadsarchief te bezoeken, bleef Willy actief via de digitale kanalen. Hij zal door velen in het Stadsarchief en daarbuiten gemist worden.

Willy Hendrickx aan het werk in de leeszaal, 11 okt. 2012

2.7 Medewerking aan tentoonstellingen

Het Stadsarchief gaf het stuk 'Equation de l'horloge' uit het Modern Archief van de Stad (MA 4295) in bruikleen voor de tentoonstelling "Sporen van moderniteit" die, in het kader van EUROPALIA Arts Biennale, liep van 15/10/2021 tot en met 13/02/2022 in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten te Brussel. Het gaat om een affiche uit 1840 waarbij de afgedrukte tabellen met tijdsaanduidingen dienden om de 'treintijd' en lokale tijd op elkaar af te stemmen.

Voor de tentoonstelling "Kinderen van de Renaissance", van 26/03 tot en met 4/07 te zien in het Museum Hof van Busleyden, gaf het stadsarchief volgende stukken in bruikleen:

- Sch. 340: Jean Baptist de Noter, *Zicht op het Keizershof (paleis van Margareta van York) omstreeks 1530*, Keizerstraat 3, Pentekening en aquarel, 19de eeuw, 33 x 45 cm
- Sch. 341: Jan-Baptist De Noter, *Zicht op het voormalige paleis van Margareta van Oostenrijk in 1780, toen in gebruik als paleis van de Grote Raad, Keizerstraat 20 en Voochtstraat 1-3*, Pentekening en aquarel, 19de eeuw, 32 x 44,6 cm
- B 6547: *Het Jezuïetenklooster, -kerk en -college in 1734, voordien het Hof van Margareta van York*, kopergravure, 1734, 43 x 51 cm,
- B Stadsrekeningen, Serie I, nr. 177 [1501 – 1/11/1502], fol. 186r
- B Stadsrekeningen, Serie I, nr. 185 [1509-1/11/1510], fol. 205v

Daarnaast zette het Stadsarchief zijn structurele samenwerking met het Museum Hof van Busleyden verder door systematisch wisselbruiklenen te organiseren. Archivarissen en conservatoren werkten nauw samen om relevante archiefstukken en beeldmateriaal te selecteren voor de permanente opstelling van het museum. De stukken kregen tijdens alle fases een aangepaste, professionele omkadering en waar nodig werden conserverende of restaurerende behandelingen uitgevoerd.

Voor de permanente collectie In het Hof van Busleyden werden gedurende vier wisselperioden volgende stukken uitgeleend:

Wisselperiode 1 van 03/03/2021 t.e.m. 02/06/2021:

- C6537/1-2 - Panoramisch gezicht op de stad Mechelen in 1581
- DS I/1 - Register van de Mechelse schrijnwerkers
- Missive 505 - Brief waarin Margareta van Oostenrijk het stadsbestuur van Mechelen op de hoogte brengt van de Vrede van Madrid tussen de Franse koning Frans I en Keizer Karel V, 1526
- Sch. 339: (toegeschreven aan) Jan-Baptist De Noter, Het paleis van de Grote Raad in aanbouw, tussen 1520 en 1547
- A7966, M. van Vaernewijck, *De Historie van Belgii oft chronijcke der Nederlantsche oudheyt*. Antwerpen: Reynier Slegheers, 166

Wisselperiode 2 van 02/06/2021 t.e.m. 03/09/2021:

- B 6522, Plattegrond van de stad Mechelen. In: *Civitates Orbis Terrarum, Liber primus*. Keulen: 1574.
- DS III/1: Openingsminiatuur uit het register van het Mechelse oudekleerkopersambacht.
- Charters nr. 221: Brief met zegel van Karel de Stoute, waarin de hertog de Mechelaars tegen strenge voorwaarden hun opstandige gedrag vergeeft
- Cartulaires, Serie VII, Nr. 3: Kopie van de brief uit de vroege 18de eeuw
- Sch. 351: Jan-Baptist De Noter (toegeschreven aan), Binnenzicht in de zittingszaal van de Grote Raad, in het voormalige Paleis van Margareta van Oostenrijk
- A 2724: André Thevet, *La cosmographie universelle*. 1575, p. 431v.
- Missive nr. 519: brief van Margareta van Oostenrijk aan de magistraat of er geen ziekte was in de stad, alvorens de kinderen van de koning van Denemarken te sturen, 1529

Wisselperiode 3 van 03/09/2021 t.e.m. 01/11/2021:

- Album De Noter, I: 6700/1/A, Vrouwe Justitia als de Mechelse stadsmaagd, toegeschreven aan Hubert Cailleau
- Sch. 349: (toegeschreven aan) Arnold-Frans Van den Eynde, Binnenzicht van de 'antisalle' van de Grote Raad, in 1770
- A 2426: Abraham Ortelius, *Theatrum orbis terrarum*, 1624 (druk Plantijn).
- Missive 512: brief van Margareta van Oostenrijk betreffende de gesloten vrede tussen de Keizer en de koningen van Frankrijk en Engeland, 1528
- C6537/1-2 - Panoramisch gezicht op de stad Mechelen in 1581

Wisselperiode 4 van 02/12/2021 t.e.m. 06/03/2022:

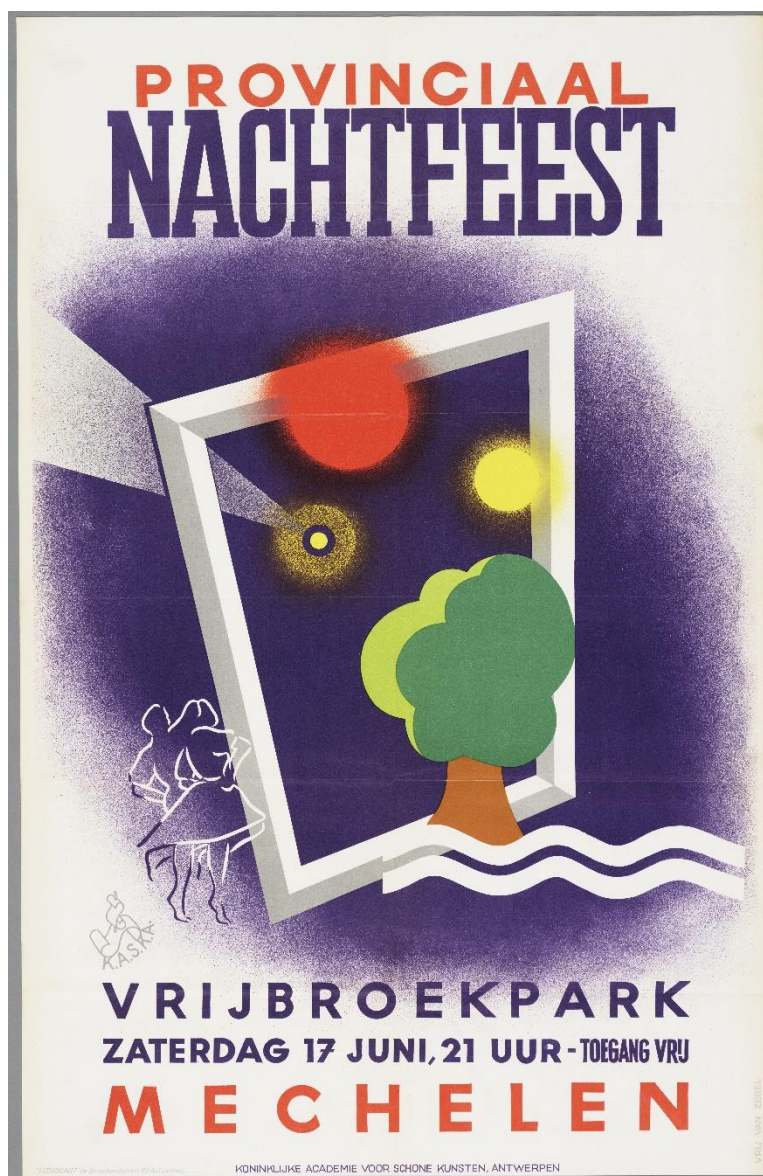
- A 4455: Ulysses Aldrovandus, *Ornithologiae, hoc est de avibus historiae libri XII*. Frankfurt: Nicolaus Bassaeus, 1610, dl. I p.334–335

2.8 Rondleidingen/groepsbezoeken

Het Stadsarchief ontvangt jaarlijks regelmatig groepen scholieren, studenten of cursisten uit het brede onderwijsveld. Gezien de Coronamaatregelen konden deze dit jaar niet doorgaan.

2.9 Medewerking aan Erfgoeddag “De Nacht”

Vanwege de coronapandemie werd de Erfgoeddag, met als thema 'De Nacht', in 2020 geannuleerd. Een jaar later werd het thema hernomen maar ook in 2021 werd de ondertussen 20ste editie niet gespaard. Samen met partner Museum Hof van Busleyden werd er een virtuele expo georganiseerd, getiteld 'Nacht en Ontij in de Collectie van het Stadsarchief Mechelen'. Het Stadsarchief selecteerde uit zijn rijke beeldcollectie een reeks nachtelijke momentopnames uit de Mechelse geschiedenis. Kunstenaars en fotografen legden in prenten, tekeningen, plakbrieven en foto's vaak nachttaferelen vast. Opvallend bij vele artiesten was de sterke aandrang om nachtelijke rampen te belichten, als het ware het ultieme nachtelijk onheil. De Maneblusserij kan hier als bekendste voorbeeld dienen. Gelukkig was er ook aandacht voor feest tot in de late uurtjes zodat de nacht ook een moment van (liederlijke?) vrijheid kon inhouden.

*Affiche voor het provinciaal nachtfeest in het Vrijbroekpark,
17 juni 1950 (Regionale Beeldbank, nr. SME001006651)*

3 ONTSLUITING

3.1 Interne automatisering en digitalisering: nieuw archiefbeheersysteem

Het Stadsarchief wil zijn online dienstverlening aan het publiek sterk uitbreiden, laagdrempelig maken en verder optimaliseren. Hefboom hiervoor is de ingebruikname van een nieuw allesomvattend archiefbeheersysteem. Dergelijke systemen maken het mogelijk op een geïntegreerde wijze te voorzien in (1.) de publieke dienstverlening via digitale kanalen, (2.) het beheer van de (archief)collectie, en (3.) de werking van het archief als organisatie (bedrijfsbeheer).

Door te kiezen voor een geïntegreerd archiefsysteem met voldoende, maar gestandaardiseerde beheerfunctionaliteit en publieksvriendelijke online services is de ambitie om zowel de interne werking als de zichtbaarheid naar gebruikers toe te verhogen. Bedoeling is dat de functionaliteit van het systeem zo is ontwikkeld dat uiteenlopende soorten archiefbronnen en collectiebestanden kunnen worden verwerkt en via diverse media aan het publiek worden aangeboden.

In 2021 is de reeds gestarte marktverkenning verdergezet. Onder andere op vraag van de ICT-dienst werd het vooronderzoek uitgebreid, om na te gaan of een nieuw archiefbeheersysteem ook bruikbaar kan zijn voor andere stadsdiensten, of de ingebruikname kan leiden tot een heldere ict-architectuur en of een aanbesteding voor een termijn van 10 jaar meer wenselijk is. Met dit doel voor ogen vonden gesprekken en demo's plaats met leveranciers van archiefbeheersystemen en overleg met Digitaal Archief Vlaanderen (DAV) en meemoo (Vlaams Instituut voor het Archief). Deze twee laatste organisaties maken deel uit of worden gefinancierd door de Vlaamse Overheid. Zij bieden of wensen althans in de toekomst -na verdere doorontwikkeling- faciliteiten aan te bieden die dicht aanleunen bij de mogelijkheden van de huidige commerciële archiefbeheersystemen.

De bovenstaande oefening bracht een uitgebreid en aangepast bestek met zich mee. Na goedkeuring in het college van burgemeester en schepenen en in de gemeenteraad werd de aanbestedingsprocedure opgestart. In oktober volgde de gunning. Het bedrijf De Ree Archiefsystemen (Groningen, NL) met het systeem MAIS-Flexis werd aangeduid als leverancier van een nieuw archiefbeheersysteem voor het Stadsarchief Mechelen. Reeds in het najaar 2021 is begonnen met het converteren van een eerste batch archiefinventarissen naar MAIS-Flexis.

Overzicht demo's vooronderzoek:

Deze werden gevolgd door collega's van het Stadsarchief en ICT.

- Demo Cronos (Zeticon), leverancier DAV : 22 februari
- Overleg: kennisdeling en behoefte-inventarisatie Stadsarchief Mechelen met DAV: 3 maart
- Demo Atlantis (Deventit): 1 april
- Overleg: kennisdeling en behoefte-inventarisatie Stadsarchief Mechelen met meemoo: 4 mei

3.2 Ontsluitingsactiviteiten

3.2.1 Inventarisatie familiearchief du Trieu de Terdonck

De inventarisatie van het archief van de Mechelse adellijke familie du Trieu de Terdonck werd destijds opgenomen door voormalig Mechelse archivaris Dieter Viaene (heden archivaris bij Stadsarchief Brugge). Na jarenlange inspanningen door onze ex-collega kwam de definitieve ontsluiting van dit omvangrijke en historisch waardevolle familiearchief stilaan in zicht. De omstandigheden waren in 2021 echter ongunstig dat de afwerking voorlopig uitgesteld diende te worden.

3.2.3 Ontsluitingsactiviteiten van vrijwilligersgroep “De Ware Vrienden van het Archief”

De Ware Vrienden van het Archief waren ook dit jaar voor een flink deel noodgedwongen ‘afgesneden’ van de archiefbronnen in het Stadsarchief. Niettemin leverde 2021 de volgende publicaties op in de reeks ‘De Ware Vrienden van het Archief van Mechelen’:

Nr.	Titel	Auteur(s)
16	<i>Notaris Jan Rombouts alias Van Eertborn register 653 (1615-1629)</i>	Jan Peeters
17	<i>Schepenakten Mechelen - Register 4 (1378-1382)</i>	Jan Meutermans
18	<i>Schepenakten Mechelen - Register 4 (1380-1382)</i>	Jan Meutermans
19	<i>Testamenten reg. 18 (1598-1613) en reg. 17 (1577-1598)</i>	François Van der Jeught, Marvin Olbrechts & Jan Peeters

3.2.4 Ontsluitingsactiviteiten van de Erfgoedvrijwilligers

De beperkingen van sluitingsperiodes en Coronamaatregelen boden niet veel opportuniteiten om eraan te werken, maar zodra het mogelijk was, werkten de vrijwilligers van het Stadsarchief dit jaar stug verder aan de verdere beschrijving van de archiefreeks ‘Plakbrieven’. Van deze omvangrijke collectie publieke affiches beschreven ze toch nog 350 nieuwe nummers. Eind 2021 waren er in totaal 13.100 van de circa 15.000 nummers verwerkt. Het project zal nog enkele jaren duren.

Vrijwilliger Josine startte in 2020 met de registratie van een andere affichedecollectie, bestaande uit duizenden affiches van het Cultuurcentrum en Conservatorium. In 2021 rondde ze dit registratieproject af.

Het project rond de vertaling en bewerking van de regesten van de stadscharters (1243-1792) door vrijwilligster Annemi werd gezien de omstandigheden tijdelijk opgeschort. Het beperkt aantal bewerkingen die ze in 2021 toch nog kon maken, zullen meegenomen worden naar 2022.

*Zodra het kon: vrijwilligers Staf, Ingrid en Josine
aan de slag met de affiches e.a. collecties.*

3.2.5 Herwerking van toegangen

Herwerking inventaris Oud Archief, deel VI

Archivaris Koen Vermeulen moest de herwerking van de inventaris van V. HERMANS en P.-J. VAN DOREN, *Inventaire des archives de la ville de Malines. Tome sixième. Affaires civiles et ecclésiastiques*, (Mechelen, 1876) noodgedwongen stopzetten aangezien de beperkte aanwezigheid op de werkvloer de toegang tot de originele stukken sterk belemmerde.

Herwerking inventaris Oud Archief, deel VIII

Archivaris Erwin Steegen is in 2020 gestart met het herwerken van de inventaris V. Hermans, *Inventaire des archives de la ville de Malines. Registres et rouleaux*, Mechelen, 1894, deel 8. Heden zijn de eerste 1326 nummers opnieuw beschreven. De werkzaamheden worden in 2021 afgerond.

Herwerken toegang Bevolkingsregisters

De gedigitaliseerde Bevolkingsregisters waren al enige tijd online toegankelijk voor het publiek via de databank van de Mechelse Genealogisch Bronnen (vanaf april 2021 wordt dat Genealogische Bronnen Rivierenland). Een beschrijvende inventaris van de fysieke Bevolkingsregisters ontbrak nog. Met de hulp van Patricia Budini heeft Erwin Steegen de Bevolkingsregisters, inwonerslijsten en volkstellingen voor de periode 1796-1919 geïnventariseerd. Het betreft zowel de registers van de stad Mechelen als van de voormalige gemeenten Heffen, Hombeek, Leest, Muizen en Walem.

3.2.6 Deelname aan DIGIBOU-project (2021-2022)

Op 4 november werd in het Museum van Busleyden de aftrap gegeven voor het project 'Een digitale toekomst voor de Bourgondische erfenis' alias DIGIBOU. Het Stadsarchief neemt hieraan als partner deel. Het project wil digitale metadata van objecten en andere collectiestukken m.b.t. de Bourgondische Renaissance en afkomstig uit de collecties van Museum van Busleyden en het Stadsarchief Mechelen geschikt maken voor onderzoek, waardering, publiekswerking en hergebruik door derden. Dit wordt gerealiseerd door het opschonen, vervolledigen en verrijken van deze data op basis van standaardthesauri en het publiceren van 2000 objectrecords als Linked Open Data. Daardoor wordt de collectie beter toegankelijk en kunnen verbanden gelegd worden tussen objecten en historische data, personen en feiten.

Collectiegewijs draagt het Stadsarchief in dit project een selectie van metadata uit het Atlantissysteem (Regionale Beeldbank) aan. Archivarissen Erwin Steegen en Willy Van de Vijver nemen daarnaast vanuit hun specifieke kennis rond respectievelijk (beeld)databankbeheer-digitale archivering en collectiebeheer deel aan de diverse project- en begeleidingsteams. In het voor- en najaar werden de nodige voorbereidende stappen gezet. Op 5 juli vond een overleg plaats met meemoo (Astrid Vergauwe) m.b.t. digitale archivering en architectuur van het DIGIBOU-project. De Mechelse conservatoren en archivarissen namen deel aan digitale overlegondes met o.m. de klankbordgroep "Boek/Delen" 1 en 2 (op 17/3 en 8/12) en de werkgroep "digitalisering gebonden werk op papier" (op 8/7) en hielden daarmee contact met de andere collectiebeherende instellingen in Vlaanderen die reeds aan gelijkaardige projecten werkzaam waren. Vanaf 2022 zou het project dan zijn verdere uitwerking krijgen.

3.2.7 Ontsluiting Stedelijke Erfgoedbibliotheek

3.2.7.1 Werkingscijfers

Aanwinsten (aantal titels)	2018	2019	2020	2021

Mechelse Bibliotheek	199	78	31	40
Mechelse Bibliotheek Reeksen	24	7	5	5
Algemene Bibliotheek	5	7	5	0
Algemene Bibliotheek Reeksen	0	0	0	0
Administratieve Bibliotheek	1 (7 delen)	0	0	0
Tijdschriften (nummers)	541	271	153	221

Ook kregen 18 boeken van de Mechelse bibliotheek een nieuw nummer omdat ze opgenomen werden in Anet.

De fichier van de Mechelse Bibliotheek werd bijgehouden tot en met nummer M.12149

De fichier van de Algemene Bibliotheek werd bijgehouden tot en met nummer 22.969.

3.2.7.2 Anet-catalogus – Catalografie Mechelse Bibliotheek

Ook dit jaar werkte onze medewerkster gestadig verder aan de catalogisering van de Mechelse bibliotheek. Vooral B-boeken (formaat A4) kwamen nu aan bod. In 2021 werden 1359 bibliografische records in de Anet-catalogus ingevoerd. Zoals vorig jaar moest dit wegens de Coronamaatregelen via thuiswerk en aan de hand van steekkaarten gebeuren. De beschreven boeken werden nadien op kantoor nagezien zodra de toegang tot het gebouw en collectie weer mogelijk was. Aanbrengen van een streepjescode en de boeken voorzien van een zuurvrije kافت werden in latere fases uitgevoerd.

3.2.7.3 Deelname aan MMFC II - Comites latentes ('Verborgten vrienden') – project 2021-2022

Het Stadsarchief engageerde zich in 2021 als projectpartner voor het traject 'Comites latentes' voor 2021-2023. Tijdens deze fase willen de Vlaamse Erfgoedbibliotheken (VEB) de verzamelde gegevens betreffende de handschriften in Vlaanderen verdiepen. Daarbij men zich vooral richten op twee lijnen: de beschrijving en digitalisering van kerkelijke collecties en van verzamelingen losse fragmenten. Wat het Stadsarchief betreft, komt daarbij vooral de focus op die 2de lijn en zal gefocust worden op de waardevolle collectie Middelnederlandse fragmenten. Werkzaamheden zijn voorzien voor 2022.

3.3 Digitaliseren van bronnen

3.3.1 Uitbreiding databank en website Mechelse Genealogische Bronnen

Sinds 2014 was Mechelse Genealogische Bronnen dé online genealogische databank bij uitstek voor iedereen die op zoek is naar informatie over zijn of haar Mechelse voorouders. De aangeboden bronnen zijn historische documenten met persoonsgegevens, die volledig openbaar zijn, zoals bijvoorbeeld de registers van de burgerlijke stand, bevolkingsregisters, parochieregisters, enz. De databank wordt jaarlijks uitgebreid en aangevuld met nieuwe gedigitaliseerde bronnen. Dankzij de niet-aflatende inspanningen van vrijwilligers, enthousiastelingen en samenwerkende organisaties worden de bijhorende gegevens op dagelijkse basis aangevuld, gecontroleerd en waar nodig gecorrigeerd. Deze databank voor stamboomonderzoek behoort tot de top in Vlaanderen. Via zijn regionale rol wil het Stadsarchief dit fel gewaardeerd publieksinstrument met de gemeenten en steden uit de Mechelse regio delen en uitbouwen tot een regionaal platform voor genealogische bronnen.

In 2020 ging het Stadsarchief Mechelen alvast een formeel partnerschap aan met Archief Lier, de archiefdienst van de Stad en OCMW Lier. Door het aansluiten van het Archief Lier werden er in één klap 67.000 extra beelden toegevoegd. Concreet gaat het om de bevolkingsregisters van Lier en Koningshooikt van 1840 tot 1900 en akten van de burgerlijke stand van Lier van 1797 tot 1900. In de nabije toekomst worden nog andere Lierse bronnen ontsloten, zoals parochieregisters en doodsprentjes. Om de regionale werking en ambities beter in de verf te zetten, wijzigde de naam van de website in april 2021 van “Mechelse Genealogische Bronnen” naar “Genealogische Bronnen Rivierenland” (GBR) en kreeg de website een algemene herziening. Stadsarchief Mechelen en Archief Lier bedankten bij deze (her)lancering hun vrijwilligers voor het jarenlange invoer- en controlewerk. Ook een aantal leden van De Ware Vrienden van het Archief, onmisbaar voor hun omvangrijk en deskundig indexeringswerk van de genealogische bronnen, werden niet vergeten. Tenslotte mochten de organisaties en instellingen die in de beginfase en op genereuze wijze tal van gegevens en beelden aanleverden, niet onvermeld blijven: Familiekunde Vlaanderen-regio Mechelen vzw, het Rijksarchief Antwerpen en heemkundekring Hoembeka.

De vruchtbare samenwerking rond de Genealogische Bronnen Rivierenland bleef niet onopgemerkt binnen de regio: de archiefcollega's van Duffel en Willebroek, die al enige tijd interesse toonden, gingen dit jaar over tot concrete voorbereidingen om in de nabije toekomst te kunnen aansluiten, o.m. door hun bestanden alvast te digitaliseren.

3.3.2 Digitaal krantenarchief Gazet van Antwerpen- Gazet van Mechelen (GvA-GvM)

In 2013 lanceerden het bedrijf Mediahuis, de provincie Antwerpen, de Universiteit Antwerpen en de erfgoedpartners uit Antwerpen en Mechelen (Stadsarchief en Musea & Erfgoed Mechelen) het online krantenarchief, <http://archief.gva.be/index.do>. Het uiteindelijke doel is het digitaal bewaren en raadpleegbaar maken van de beide kranten van 1891 tot vandaag.

Eén van de huidige doelstellingen is om na te gaan of de edities van de Gazet van Mechelen vanaf 21 maart 1972 tot de laatste verschijningsdatum (november 1996) kunnen worden gedigitaliseerd en worden opgenomen in het Digitaal Krantenarchief, waarmee de Gazet van Mechelen dan volledig online raadpleegbaar zou zijn. Een tweede, erg belangrijke doelstelling is het vinden van een oplossing waardoor de gedigitaliseerde krantenpagina's mét de bijhorende metadata digitaal duurzaam toegankelijk blijven en bewaard kunnen worden. Hiervoor wordt samenwerking gezocht met meemoo, het expertisecentrum voor digitaal cultureel erfgoed in Vlaanderen en Brussel (ook: Vlaams Instituut voor het Archief), dat met het MAM-systeem over een digitaal depot-infrastructuur beschikt. In 2021 werden gesprekken opgestart tussen de twee 'depothouders' van het digitaal krantenarchief, zijnde het Stadsarchief Mechelen en de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, het Mediahuis en meemoo. Een gevolg hiervan is het vastleggen van afspraken met X-Cago, het bedrijf dat voor de digitalisering van de kranten instond. De afspraken hebben betrekking

op het aanleveren van de bestanden (scans) en metadata aan meemoo. Experts van meemoo zullen bijgevolg de best mogelijke 'ingest' in hun systeem voorbereiden.

Met het oogmerk van digitale bewaring van de krantenpagina's, die zijn voorzien van OCR en bijhorende alto-xml-bestanden, werd door het Stadsarchief Mechelen deelgenomen aan de meemoo-werkgroep 'Meervoudige Objecten' (1 juli). Dit kan worden gezien als voorbereiding op de in 2022 voorziene opname in het MAM-systeem.

3.3.3 Digitalisering charters en topstukken:

In 2021 werden voorbereidingen getroffen voor de digitalisering van de vijftig eerste stadsrekeningen (1311-12 tot en met 1371-72). In 2022 zal de digitalisering worden uitgevoerd door de firma iGuana.

4 VERZAMELBELEID

4.1 Aanwinsten via aankopen, bewaargevingen, schenkingen en overdrachten

Schenkingen

Het Stadsarchief mocht in de loop van dit jaar diverse schenkingen ontvangen vanwege particulieren en organisaties. Bijzonderste aanwinst dit jaar was de Collectie Grouwet. Na eerdere contacten in 2020 ontving het Stadsarchief in 2021 een mooie schenking uit de kunstgalerij van Marie-Louise Grouwet-Vervliet. De voormalige galeriehoudster en gewezen gemeenteraadslid overleed in 2020 op 81-jarige leeftijd. Haar zoon Carl Grouwet schonk namens haar de collectie aan de stad. De schenking werd formeel bevestigd op 25 oktober door de gemeenteraad en kreeg de nodige persaandacht.

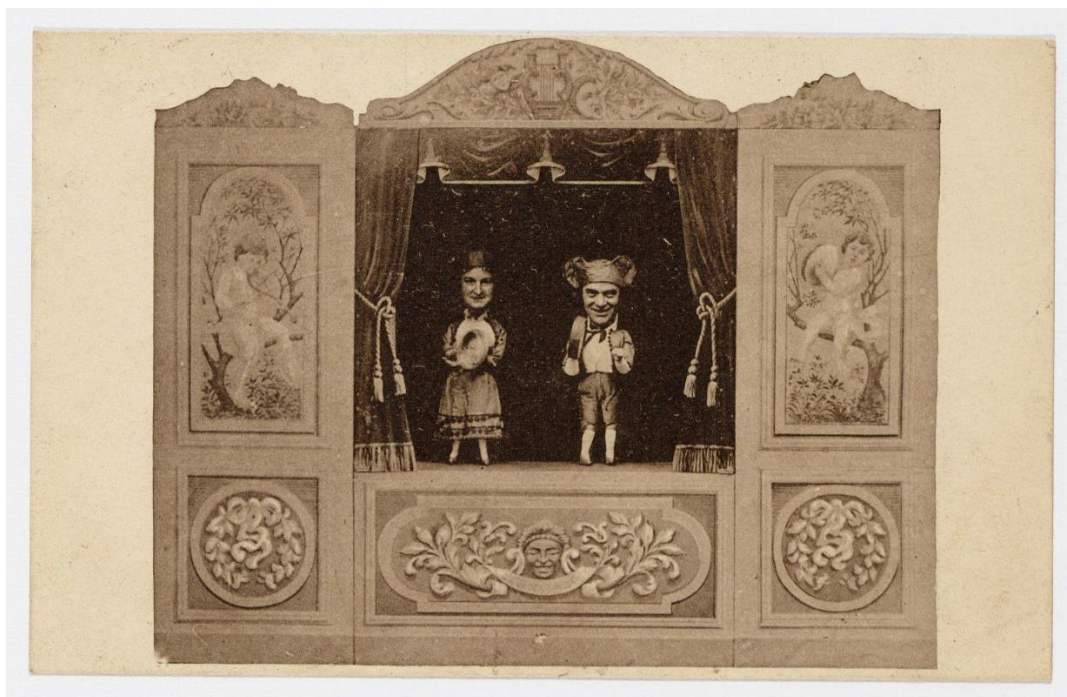
De collectie omvat een groot aantal prenten en publicaties over Mechelen en Mechelse kunstenaars. Concreet gaat het om 51 stuks beeld- en kaartmateriaal (16de-20ste eeuw), zes ingebonden delen van het weekblad 'De Mechelse Week' (1982-1984) en drie dozen journalistieke documentatie van Albert Grouwet, journalist en echtgenoot van mevrouw Grouwet. De 'Collectie Grouwet' krijgt een plaats in de iconografische collectie en Mechelse erfgoedbibliotheek van het Stadsarchief. Een selectie ervan zal in de toekomst als eerbetoon aan mevrouw Grouwet in het stadhuis tentoon gesteld worden.

Interview met Carl Grouwet tijdens het persmoment in het stadhuis op 7 oktober 2021.

Eveneens dit jaar verkreeg het Stadsarchief via een familielid (en met de medewerking van Staf Vos, medewerker van CEMPER) nog een ander, zeer bijzondere aanwinst m.b.t. Philibert Mariën (1863-1942), de bekende Mechelse 'kluchtzanger'/cabaretier. Mariën verzorgde samen met zijn echtgenote Elisabeth Bonaugure vele cabaretavonden en kregen grote bekendheid met hun optredens met lichaamspoppen of 'humanetten' in een zelfgemaakt, opvouwbaar poppentheater. Van hem heeft het Stadsarchief al een interessante collectie in huis (als nr. V 398). Dit nieuw verworven bestand vormt daarop een mooie aanvulling. Het

omvat partituren van liederen en een schriftje met inhoudstafel en teksten van monologen en van zijn repertoire aan 'kluchtlieders' (die werden gezongen op de muziek van de bijhorende partituren). Naar verluidt zijn er van dergelijke schriftjes niet veel exemplaren bewaard zodat het wellicht ook om quasi unieke stukken zou gaan.

Als opvolgers van Philibert Mariën gold het echtpaar Em. Thoen-Van Dijck in de jaren 1950 als gekende marionettenspelers.

Aankopen

Op de veiling van 17-19 juni bij het veilinghuis Arenberg Aankoop wist het Stadsarchief een gedrukt ontvangstbewijs te verwerven van de verkoop/verpachting van de jaarlijkse belasting aan of op de Sint-Katelijnepoort, gegeven door de ontvanger-generaal van de (vorstelijke rechten in de) Heerlijkheid Mechelen, formaat folio (48 x 40,5 cm).

4.2 Afstoting, selectie en vernietiging

Om de statische archieven kwantitatief en kwalitatief beheersbaar te houden zorgt het Stadsarchief met een zekere regelmaat voor de vernietiging van archiefbestanden die geen wettelijke waarde en/of relevante erfgoedwaarde meer hebben. Dit gebeurt volgens de krachtlijnen van het collectiebeleid en in overeenstemming met de archiefwetgeving.

Sinds april 2021 behandelt de nieuw aangestelde informatiebeheerder Wouter Kesteloot de vragen van diensten over selectie en vernietiging. Er waren dit jaar geen vernietigingen. Wel selecteerde het Stadsarchief te vernietigen archief van de ICT-dienst. Dit papieren dienstarchief bevindt zich in de kelder van het stadhuis. Concreet zijn de te vernietigen documenten onder andere aankoopdossiers, facturen, bestelbonnen en aanwezigheidslijsten uit de periode 1988-2015.

De selectie van het ICT-archief gebeurde volgens de officiële wettelijke richtlijnen. De te vernietigen archiefdocumenten hebben geen wettelijke waarde en/of relevante erfgoedwaarde meer. Het Algemeen Rijksarchief en het Schepencollege gaf de goedkeuring voor de vernietiging van het ICT-archief maar de vernietiging zelf moet nog gebeuren.

5 ONDERZOEK

5.1 Delen van de collectie (verder) toegankelijk maken in overleg en/of samenwerking met onderwijs- en onderzoekspartners

Archivaris Koen Vermeulen schreef verschillende bijdragen voor de rubriek 'Beelden uit het verleden' in het Mededelingenblad van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Kunsten en Letteren van Mechelen, alsook voor de rubrieken 'Vroeger & Nu' en 't Verhaal van' in het stadsmagazine Nieuwe Maan.

Als bestuursleden van de Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Kunsten en Letteren van Mechelen ondersteunden hoofdarchivaris Willy Van de Vijver en documentalist Axel Vaeck de werking van deze wetenschappelijke vereniging door het zorgen voor inhoudelijke, logistieke en inhoudelijke ondersteuning bij de organisatie van en communicatie rond de maandelijkse lezingen, uitgave van publicaties en bij het onderhouden van contacten rond en met het wetenschappelijk onderzoek in het Stadsarchief. De hoofdarchivaris verzorgde ook de coördinatie van de rubriek "Bibliografische notities" in de jaarlijkse "Handelingen". Een netwerk van onderzoekers uit diverse disciplines en werkend op 'Mechelse onderwerpen' bezorgen daarbij syntheses en signalementen van hun publicaties en deze van andere auteurs. Ook de hoofdarchivaris nam daarvan een deel voor zijn rekening.

TEMAS

In juni 2021 werd de tweetalige versie (NL/FR) van de Thesaurus of Early Modern Resources opgeleverd (TEMAS). Deze databank reikt definities aan voor circa 450 archivalische documenttypes uit de vroegmoderne periode. Ze is ontwikkeld met het expliciete doel om archiefgebruikers te ondersteunen bij de interpretatie van archivalische beschrijvingen in inventarissen. De voorbije jaren leverden ook archivariissen van het Stadsarchief Mechelen een bijdrage in het tot stand komen van dit onderzoeksinstrument. TEMAS is een Brainproject van het Belgisch Federaal Wetenschapsbeleid; de databank is samengesteld door het Rijksarchief. De thesaurus is als open data te vinden via:

<https://www.sodha.be/dataset.xhtml?persistentId=doi:10.34934/DVN/ADI7OA>

6 BEHOUD EN BEHEER

6.1 Restauratie- en conserveringsactiviteiten

Ondanks de beperkingen en de deels stilgelegde vrijwilligerswerking slaagden de vrijwilligers er toch nog in om enkele conserveringsopdrachten in 2021 uit te voeren. Zo zorgden ze voor het verdere herinpakken van de reeks Plakbrieven (350 nummers).

Er werd opdracht gegeven aan restauratrice Ann Peckstadt om de volledige collectie stadsrekeningen onder de loep te nemen met de bedoeling op een zo goed mogelijke berging. Peckstadt bestudeerde de registers op eventuele schimmels en schade en ging op zoek naar de aangewezen verpakking (omslagen en dozen). Ze bekeek ook de rekken en de depotruimte. In 2022 zal ze haar onderzoek finaliseren in een eindverslag.

De firma Vanas plaatste zeven nieuwe dubbele rekken voor de collectie van de afdeling 'Algemene Bibliotheek'. Deze nieuwe metalen exemplaren vervangen de oude houten rekken. Voor de berging van de iconografische collectie werden er een reeks nieuwe ladekasten van Inofec aangekocht. Verder werd er een aanvang genomen met de herziening en vernieuwing van de depotruimtes en zolderverdieping.

De archivariissen dienden noodgedwongen veel aandacht te besteden aan de voortdurende strijd tegen het bouwstof: ondanks de aangebrachte stofwanden hadden de depotruimtes te lijden onder bouwstof door de werkzaamheden aan de ramen. In december werd opdracht gegeven aan Groep Intro en ISS om alle depotruimtes schoon te maken. Groep Intro verwijderde stof van alle rekken en collectiestukken met museumstofzuiger, doek en borstel. Eind januari 2022 zal deze opdracht worden afgerond.

6.2 Depotbeheer

6.2.1 Depot Hof van Habsburg/Dossinkazerne:

Verbetering van de klimaatomstandigheden door isolatie en afscherming van ramen en renovatie daken

De het najaar van 2020 opgestarte renovatiewerken kregen grotendeels in 2021 hun verdere beslag. De voortgang van de werken vormde voor alle betrokken partijen, de werfleiding (gecoördineerd door de dienst Monumentenzorg), hoofd- en onderaannemers, archivariissen en medewerkers een flinke uitdaging: de mix van Coronamaatregelen, uitval van medewerkers, moeizame leveringen van grondstoffen en de noodzaak om de archiefwerking in het gebouw verder te zetten, zorgden vaak voor complexe problemen. Maar ondanks de moeilijkheden en daarmee gepaarde vertragingen kon het project tot een goed einde gebracht worden.

In de eerste maanden van het jaar werden de asbesthoudende kunstleien vervangen door Spaanse natuurleien, terwijl de aangebrachte lagen van rotswol (6cm) en Sarking (PUR)-panelen (10 cm) voor de broodnodige dakisolatie zorgden. Vanaf 31 mei kon de 2de fase van start gaan. Alle 56 ramen van onze kazernevleugel werden vervangen door ramen in houten schrijnwerk (Meranti) met dubbele hoogrendementsbeglazing (1,1 W/m²K). Aangezien het archiefgebouw deel uitmaakt van een beschermd monument werd gekozen voor 'historiserende profielen' en waarbij buitenglasplaten van elk raam bestaan uit zgn. 'monumentenglas' zijnde licht gewelfd en aldus refererend aan oude beglazing.

In de laatste fase werden alle ramen in de depotruimte aan de binnenzijde voorzien van luiken, dit als extra bescherming tegen zonlicht en -warmte. Deze luiken bestaan uit panelen uit mdf (Fibrabel Naf) zoals die ook voor museale doeleinden gebruikt worden. Om de 'zuuruitstoot' en het kleine percentage formaldehyde in de panelen te bufferen werden deze geschilderd met een aangepaste verf.

Het einde van de 'grote werf' van de buitenrenovatie werd evenwel gevolgd door een kleine werf van verdere afwerkings- en oprisingswerken in de ruimtes van de derde verdiepingen en traphallen. In de laatste maanden van 2021 werden pleisterwerken en vooral schilderwerken uitgevoerd op de volledige derde verdieping en de bezoekerstraphal. Begin 2022 zouden de laatste inrichtingswerken voltooid moeten worden.

Eén van de nieuwe ramen met 'historiserend profiel'.

Alle ramen in de depots kregen binnenluiken.

Stofwanden in de depots tijdens de raamwerken.

Voormalige leeszaal 3de verdieping, afgedekt meubilair

6.2.2 Erfgoeddepot 'Depot Rato'

De verbouwing van de twee historische loodsen van de voormalige Rateaufabriek tot erfgoeddepot Depot Rato in Muizen kwam in 2021 op kruissnelheid. Dat gebeurde in verschillende fases. Tijdens fase I voerde aannemer Van Poppel de inrichtingswerken van Loods 1 uit. In deze loods bevinden zich de boxen in kalkhennepbeton. In deze bewaarruimtes komen de meest kwetsbare collecties (o.m. de archieven) in terecht. Ook de behandelingsruimtes en de consultatieruimte bevinden zich in dit gedeelte. De oplevering van de werken vond plaats in de zomer. In het najaar 2021 en voorjaar 2022 volgde fase II. Daarbij werd/wordt het volledige dak van beide loodsen vernieuwd. De oude dakbedekking in asbest golfplaten werd vervangen door een geïsoleerde dakopbouw met vezelcementleien. Tegelijk wordt er tussen beide loodsen een overdekte doorsteek gemaakt. Deze zal fungeren als laad- en losplaats van het depot, de transporten verlopen via de parking van Lidl. De doorsteek wordt ook een bijkomende ontsluiting voor fietsers en voetgangers tussen woonwijk en Leuvensesteenweg. Het nieuwe depotplein leent zich uitstekend voor buurt evenementen en erfgoedgebonden activiteiten. Aansluitend richt men ook Loods 2 in. Dit is de loods waar de grote erfgoedstukken komen (o.a. de reuzen, ommegangsfiguren en rederijderswagens), een verwerkingsruimte voor archeologie, enkele werkplekken, een polyvalente ruimte en een bewaarruimte voor de magazijncollectie van de openbare bibliotheek. Het overbrengen van collecties en archieven naar Loods I is voorzien in 2022.

6.2.3 Project OCMW-depot Battelsesteenweg

In 2021 ging het Stadsarchief aan de slag met het semi-statische en statische papieren OCMW-archief in een archiefruimte aan de Battelsesteenweg. Op deze bewaarlocatie bevindt zich ongeveer één strekkende kilometer documenten van het OCMW. Het gaat om onder andere financieel archief, sociale dossiers, vastgoeddossiers en verslagen van de OCMW-bestuursorganen. Het archief bevat documenten uit de ruime periode van de 19de eeuw tot het begin van de 21ste eeuw. Grote delen ervan hebben erfgoedwaarde en zijn relevant voor de sociale geschiedenis van Mechelen in deze periode. Door de aanwezigheid van schimmels op de documenten en de toekomstige herbesteding van het gebouw was er een dringende aanpak van het archief nodig.

OCMW-depot Battelsesteenweg, nummering van de rekken als voorbereiding van de registratiewerkzaamheden.

Na een analyse van de situatie besloot het Stadsarchief om een overheidsopdracht uit te schrijven voor de verwerking van het archief in de Battelsesteenweg. De opdracht bestaat uit de selectie, schimmelbestrijding, materiële behandeling en inventarisatie van het archief. Het schepencollege gunde de opdracht aan de firma Leve De Economie. Deze coöperatieve vennootschap werkt volgens de principes van het sociaal ondernemerschap en legt zich sinds 2020 toe op archiefprojecten. Bedrijfsleider en archivaris Tom Haeck waakt erover dat het project gebeurt volgens archivistische vereisten.

Eind 2021 begon het team van Leve De Economie aan de werkzaamheden. In een startoverleg gaven Tom Haeck en medezaakvoerder Valerie Baert een toelichting over hun aanpak van het project. Vervolgens startten de medewerkers van Leve De Economie met het in kaart brengen van het archief en een eerste selectie van te vernietigen documenten. De verdere uitvoering en afwerking van het project staat op de planning voor 2022. Na de afwerking van het project zal het overgebleven, te bewaren archief terecht komen in een andere depots van het Stadsarchief.

7 BEGELEIDING EN ADVISERING

7.1 Begeleiding en advisering inzake archief- en documentbeheer

In april 2021 kreeg het Stadsarchief versterking van informatiebeheerder Wouter Kesteloot. Hij ondersteunt diensten met het beheer van papieren en digitale documenten. Na het vertrek van de vorige informatiebeheerder in 2020 is de functie nu deel van het Stadsarchief. Bij het Stadsarchief krijgt Wouter Kesteloot ondersteuning en begeleiding van archivaris Erwin Steegen.

Voor het informatiebeheer nam het Stadsarchief deel aan interne overlegmomenten. Zo hielden we een maandelijks overleg met collega's van ICT, informatieveiligheid en data. Vanuit dit overleg publiceerden we op de interne Intranetpagina "Lunaweb" de "Tien geboden van document- en archiefmanagement, Data- en informatiemanagement en informatieveiligheid". Verder participeerden we ook aan het informatieveiligheidsteam en waren we betrokken bij de opstart van het nieuwe programma "Digitale transformatie".

In 2021 zette het Stadsarchief stappen om de digitale duurzaamheid te garanderen. Zo sloot de stad Mechelen zich aan op het Serieregister van het platform Digitaal Archief Vlaanderen (DAV). Het Serieregister is een digitaal register met een overzicht van alle series of categorieën bestuursdocumenten bij een lokaal bestuur. De aansluiting is decretaal verplicht volgens het Bestuursdecreet (2018) en is tevens een noodzakelijke voorwaarde om later aan te sluiten bij het e-depot van DAV. Dit e-depot garandeert de duurzame toegankelijkheid en bewaring van afgesloten digitale dossiers. We plannen om in 2022 toe te treden tot het e-depot.

Het Stadsarchief werkte ook verder actief mee aan twee externe projectgroepen over de archivering van digitale sociale dossiers. De werkgroep digitale sociale dossiers, met archivariissen van stad Herentals, Turnhout, Kortrijk en Brugge en Digitaal Archief Vlaanderen (DAV), had als doel om de bewaartermijnen en bestemmingen te bepalen van series van bestuursdocumenten die deel uitmaken van sociale dossiers. Na verschillende overlegmomenten rondde de werkgroep dit project af in 2021. Uiteindelijk culmineerde dit in de publicatie van achttien series van sociale dossiers in het serieregister. Over de series zijn er richtlijnen over hoe lang je de documenten moet bewaren.

Daarnaast was er de verderzetting van de stuurgroep over de applicatie Digitaal Sociaal Dossier (DSD) van Cipal-Schaubroek waarin Mechelen haar sociale dossiers bewaart. Deze stuurgroep is nauw verbonden met de werkgroep sociale dossiers. Het regelt met name de koppeling tussen DSD en het e-depot van DAV zodat afgesloten dossiers vlot op een goede manier gearchiveerd worden. De stuurgroep zal deze koppeling in 2022 finaliseren.

Verder ondersteunde het Stadsarchief ook diensten bij het digitaal documentbeheer. Zo hielpen we de directie Facilitaire Ondersteuning bij de plannen voor een nieuwe dienstschiif voor de directie. Deze nieuwe dienstschiif moet er vooral voor zorgen dat informatie binnen de directie gemakkelijker gedeeld kan worden.

De archivering van informatie uit applicaties was een ander belangrijk aandachtspunt in het informatiebeheer. Naast dienstschiiven, bewaren diensten immers ook veel informatie in softwaretoepassingen. Tot nu toe botste de organisatie op het probleem dat de archivering van deze informatie niet goed geregeld is. Om dit probleem te vermijden, moeten bestekken voor applicaties telkens vermeldingen bevatten over de archivering en export van informatie. Concreet werkte het Stadsarchief mee aan de opmaak van het bestek voor de nieuwe softwaretool voor omgevingsvergunningen. We leverden input voor de aanbesteding zodat in de toekomst de export van informatie uit de applicatie gegarandeerd is. Hierbij streven we ook naar een koppeling met het e-depot van DAV zodat afgesloten dossiers op termijn terechtkomen in een duurzaam digitaal depot.

Naast digitale documenten, hebben diensten ook nog een grote hoeveelheid papieren dienstarchieven op diverse locaties. Bij de aanpak van deze dienstarchieven waren de selectie van archief en het project van het OCMW-depot in de Battelsesteenweg belangrijke acties. Zie hiervoor meer uitleg in “4.2 Afstoting, selectie en vernietiging” en “6.2.3 Project OCMW-depot Battelsesteenweg”.

Door digitalisering kunnen papieren documenten van diensten beter benut worden en tijds- en plaatsonafhankelijk geraadpleegd worden. Het Stadsarchief biedt ondersteuning bij deze digitaliseringstrajecten. De bouwdienst vroeg een onderzoek naar de digitalisering van de papieren bouwdoossiers. De digitalisering van de bouwdoossiers kan de efficiëntie van de administratie verbeteren en een meer digitale werking faciliteren. De doossiers bevinden zich deels in het depot van het Stadsarchief en deels in de archieflocaties van de bouwdienst. Het Stadsarchief analyseerde de situatie en maakte een inschatting van de kosten van het project, gebaseerd op ervaringen van andere gemeentes.

Een ander archiefproject voor de bouwdienst was de overdracht van schaduwdoossiers van de Vlaamse Overheid. Het gaat om de bouw- en milieudoossiers uit de jaren 1960 tot 2017 in beheer bij de hogere overheden en die nu door de Vlaamse Overheid aan gemeentes worden aangeboden. Dit in het kader van een verhuisoperatie. De bouwdienst ging in op dit voorstel omdat er historisch veel lacunes zijn in bouwdoossiers. Door de overname van de doossiers kunnen we dus lacunes in de doossiers opvullen. In samenwerking met de bouwdienst en de uitvoeringsdiensten regelde het Stadsarchief de overname van de Vlaamse schaduwdoossiers.

Eind 2021 besloot het Managementteam om een audit over informatiebeheer uit te voeren. Dit naar aanleiding van een maturiteitsinschatting op basis van de leidraad Organisatiebeheersing van Audit Vlaanderen. Op de interne maturiteitsinschatting behaalde informatiebeheer de laagste score. Audio zal de audit uitvoeren in het voorjaar van 2022 via gesprekken met medewerkers in de organisatie en rondleidingen in de archieflocaties. De audit zal resulteren in een rapport met een analyse van de pluspunten en werkpunten van het informatiebeheer.

Het Stadsarchief kan de audit gebruiken om het bewustzijn over informatiebeheer binnen de organisatie te verhogen en om een zicht te krijgen op de werking van verschillende diensten. Verder kan de audit ook inspiratie bieden voor de opstelling van een globale visie en strategie over informatiebeheer. Tot nu toe ontbreekt er immers een globaal kader waardoor diensten te weinig kennis over informatiebeheer hebben en op een verschillende manier documenten bewaren en delen. Vanuit de visie en strategie kunnen we dan het informatiebeheer verder vormgeven en het personeel een duidelijke richtlijnen meegeven over onder andere de opslag van informatie, naamgeving, het gebruik van de dienstschiyven en SharePoint en Teams.

7.2 Advisering en ondersteuning externe erfgoedbewaarders

Tot de opdrachten van het Stadsarchief behoren ook het delen van kennis en ervaring en het verlenen van adviezen aan externe beheerders van archivalisch erfgoed in Mechelen en in de regio. Ook op dit terrein lieten de gevolgen van de Coronapandemie en de lopende renovatiewerken zich volop voelen, zodat de werking hierrond op een erg laag pitje kwam te staan.

7.3 Advisering straatnaamgeving

Tijdens de procedure van straatnaamgeving in Mechelen worden bij verschillende organisaties adviezen met voorstellen ingewonnen. Soms gebeurt dat via bij bewonersverenigingen maar in de regel via de Cultuurraad en het Stadsarchief. In dat kader formuleerde hoofdarchivaris Willy Van de Vijver regelmatig adviezen voor benamingen van een nieuwe straten in Mechelen. Dit vraagt enig onderzoek naar de historische topografie en toponymie van deze locaties. Naast de concrete naamvoorstellen die daaruit voortvloeien wordt er door het stadsbestuur ook geput uit de lijst met voorstellen van namen van vrouwen die een belangrijke of toonaangevende rol speelden in het lokale en nationale verleden. Zo werden er in 2021 straten vernoemd naar onder meer:

- Antonia Wolvers, die een straatnaam kreeg op de nieuwe site Keerdok, was de laatste overlevende begijn die van het oude begijnhof buiten de stadswallen kwam. Zij overleed op 7 september 1643.
- Rik De Saedeleer (1924 -2013), oud-speler van Racing Mechelen en vooral bekend als sportjournalist en -commentator kreeg eveneens op deze site zijn nieuwe pleinnaam.

Voor de voormalige ziekenhuissite tussen de Leopoldstraat en de Vaartdijk werden een nieuwe plein- en straatnaam genoemd naar:

- Julienne Van Avondt (1909-1992), studeerde in 1935 af aan de provinciale school voor vroedvrouwen in Mechelen. Ze was een bekende vroedvrouw en zette meer dan 4.000 kinderen op de wereld.
- Maria Ludovica Johanna Antonia Constantia, alias 'Loe' Lindemans (1923-2017) was een vrouwelijke gynaecologe in Mechelen. Via haar tussenkomst werden er honderden kinderen op de wereld gebracht. Ze was een gulle en sociaal bewogen vrouw. Ze was solidair met mensen die het financieel moeilijk hadden en een behandeling niet konden betalen. 'Loe' werkte ook effectief in het oude ziekenhuisgebouw op dezelfde site waar nu een plein naar haar wordt vernoemd.

8 ONDERSTEUNING EN NETWERKING

8.1 Kennisdeling

Het Stadsarchief deelde haar kennis met het publiek en andere actoren binnen de erfgoedsector:

- Gastcollege 'Introductie Informatie- en archiefbeheer', door Erwin Steegen voor de opleiding Graaduaat in het Informatiebeheer: Bibliotheek en Archief, Erasmus Hogeschool, Campus Heverlee, 12 november
- Beoordeling masterpaper Renske Verlooy, 'Inventaris van het archief van de gemeente Verrebroek (1795-1977). Gebruikersonderzoek: In hoeverre houden ordeningsstelsels in gemeentearchieven rekening met gebruikers?', Master na Master Archivistiek: Erfgoedbeheer en Hedendaags Documentbeheer. Jury-overleg, online, 1 september

8.2 Werking van het regionaal archievenoverleg DYNA'MK

Door de moeilijke omstandigheden t.g.v. de Corona-ontwikkelingen, renovatiewerken in het Stadsarchief, enz. werden alle DYNA'MK-activiteiten tijdelijk opgeschort. Tijdens informele gesprekken met archief- en erfgoedcollega's in de loop van het jaar groeide de overtuiging dat de DYNA'MK-werking aan heroriëntering toe was.

8.3 Overleg erkende (en regionaal ingedeelde) archieven

Op initiatief van FARO (Jelena Dobbels) vond op 20 oktober een overleg plaats in het Stadsarchief Brugge. Hoofdarchivaris Willy Van de Vijver nam hieraan deel. Collega Isabel Rotthier (Universiteitsarchief Gent) zorgde voor een boeiende presentatie over het gebruik van het "Records in Contexts"-principe in het archiefbeheerssysteem van de UGent. Daarna volgde enige terugkoppeling vanuit FARO omtrent de Erfgoeddag, de Erfgoedwijzer en het FARO-begeleidingsaanbod inzake beleidsaanvragen, in te dienen in december 2022.

9 INTERNE WERKING

9.1 Personeelssituatie

Na een eerdere versterking van het personeelsbestand met drie nieuw ingevulde functies in 2019 kon de personeelsformatie in 2021 verder aangevuld worden. Einde 2020 werd wel de selectieprocedure voor een informatiebeheerder opgestart. Deze kreeg dit jaar zijn beslag met de aanwerving van Wouter Kesteloot vanaf 19 april. Zijn werkzaamheden moeten leiden tot een betere afstemming tussen archief- en informatiebeheer.

Ondanks het feit dat de omstandigheden om alternatieve tewerkstelling en stages te organiseren dit jaar de mogelijkheden begeleiden eerder beperkt waren, lukte het toch om in het verslagjaar 2021 masterstudent Maurice Meyers te begeleiden en te beoordelen voor zijn erfgoedstage (i.k.v. Master Geschiedenis VUB). De stage die de heer Meyers bij het Stadsarchief succesvol doorliep, resulteerde in het werkdocument *Onderzoek naar mogelijkheden ter optimalisering van de digitale toegankelijkheid van de ambachtsarchieven van de stad Mechelen*, Stageverslag Master Geschiedenis, Academiejaar 2020-2021.

(zie ook 7.1 Begeleiding en advisering inzake archief- en documentbeheer).

9.2 Vorming

Personeelsleden van het Stadsarchief namen dit jaar deel aan volgende vormingsmomenten en –trajecten:

Externe opleidingen

Archivaris Erwin Steegen:

- Kennisdelingsessie Digitaal Archief Vlaanderen, DAV en Serieregister, 11 juni
- Infosessie Digitale Instroom, betreft ingest van digitale objecten in het e-depot, meemoo, 17 juni

Archivaris Erwin Steegen en hoofdarchivaris Willy Van de Vijver:

- Beleidsplanning - Webinar 1: Beleidsplanningsproces in vogelvlucht, Faro, 16 september
- Beleidsplanning - Webinar 2: Missie en visie, Faro, 22 november
- Beleidsplanning – Webinar 3: Cijfers en Surveys, Faro, 9 december

Archivaris Koen Vermeulen:

- Basiscursus behoud en beheer “Hoe herkent en vermindert u de alledaagse risico’s op schade aan de collectie?” FARO, KOERS, Roeselare + Microsoft Teams, 4, 11 en 18 oktober

Interne opleidingen

Archiefmedewerker Patricia Budini:

- Basisopleiding gegevensbescherming, Stad Mechelen, online, 15 juni
- Busy brain quiz, Stad Mechelen, Keldermanszaal, 27 juni

Andere:

Archivaris Erwin Steegen:

- Expertenmeeting Arch-IT (e-depot en archiefsystemen), Universiteit Gent o.l.v. Isabelle Rotthier – brainstorm en feedback met experts e-depot en archiefsystemen, 24 april en 24 augustus
- *Chronicling Novelty*, Congres naar aanleiding van het 'kroniekenproject' *Chronicling Novelty. New knowledge in the Netherlands (NWO)*, Erika Kuijpers (Universiteit van Amsterdam), 1 oktober

Archivarissen Erwin Steegen en Koen Vermeulen en hoofdarchivaris Willy Van de Vijver:

- Informatie aan Zee. Tweejaarlijks congres van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie, 14 en 15 oktober

Willy Van de Vijver
hoofdarchivaris